

Avsnitt 40 – Karriär, lön och jämställdhet

Avsnittsbeskrivning

Är vår jobbsökarstrategi formad av vår bakgrund? Och vilka mekanismer styr den ojämlika lönebildningen på arbetsmarknaden? I terminens sista poddavschnitt samtalar vi om ekonomiteman som engagerar med Lena Hensvik, professor i Arbetsmarknadsekonomi vid Uppsala universitet.

Transkribering

Sara: Välkommen till studie- och karriärpodden! Det är jag som är Sara.

Madelene: Och det är jag som är Madelene.

Sara: Nu har vi kommit fram till terminens sista avsnitt och idag har vi besök av Lena Hensvik, du är professor vid nationalekonomiska institutionen. Välkommen.

Lena: Tack, tack så mycket.

Sara: Om vi har förstått det rätt så är du en hejare på frågor som rör arbetsmarknad och arbetsmarknadsekonomi, så det ska bli jättespännande att prata lite mer med dig. Men jag tänker att vi börjar som vanligt: du får berätta lite om dig själv, vem är du egentligen?

Lena: Vem är jag? Jag är ju då forskare inom nationalekonomi och specifikt mer som du sa intresserad av arbetsmarknaden och hur den fungerar. Jag har varit anställd som professor vid nationalekonomiska institutionen sedan första januari 2020 och innan dess var jag forskare på ett forskningsinstitut som ligger precis bredvid Ekonomikum i Uppsala, som håller på med utvärdering av arbetsmarknadspolitiken bland annat. Så där kommer jag ifrån. Men jag har också tagit min utbildning, hela min utbildning i Uppsala. Jag bor i Stockholm. Jag har man och två barn. Strax över 40 år. Jag gillar basket.

Madelene: Nu fick vi mycket att gräva vidare i, vad spännande!

Sara: Precis. Hur väcktes ditt intresse för det här med arbetsmarknadsfrågor?

Lena: Jag tror det växte fram under utbildningens gång, men jag har alltid varit intresserad av samhällsvetenskap och samhällsvetenskapliga frågeställningar. Sedan det väcktes väl när jag gick på gymnasiet egentligen. Sedan började jag läsa lite företagsekonomi på universitetet men insåg ganska snabbt att när jag tog A-kursen i nationalekonomi så tyckte jag att det var mycket mer, att det var roligare tyckte jag.

Jag visste inte riktigt vad man gjorde som nationalekonom innan. Jag förstod att man, då fick jag upp ögonen för att det är ett sätt att man får många verktyg för att studera samhällsvetenskapliga frågor. Så det väcktes väl under utbildningens gång och ju mer jag läste så blev jag intresserad av arbetsmarknaden och det var väl först under forskarutbildningens andra år som man börjar på riktigt specialisera sig. Och för under det första året är det väldigt generellt så man läser lite av varje. Men då bestämde jag mig för att jag ville syssla med just arbetsmarknaden och kom in på det spåret.

Madelene: Arbetsmarknaden är komplicerad när man tittar på de ekonomiska aspekterna, säger jag som vägledare. Jag tycker att det är, det är ju något vi alla ska brottas med förr eller senare att ta oss ut på

arbetsmarknaden. Jag förstår att du har tittat en del på just jobbsökningen. Men sen är det ju det här ständiga lite läskiga momentet runt lön, löneutvecklingen, lönemöjligheter, löneförhandlingar och där förstod jag också som att det är en del av det du sneglar på i din forskning.

Lena: Mmm mm.

Madelene: Vad är det för mekanismer? Nu hoppar jag en bit framåt så här, men vad är det för mekanismer som styr den här arbetsmarknadsekonomin, sett ur dina glasögon?

Lena: Ja när det gäller unga så har vi tittat en hel del på ungas jobbmöjligheter och hur de hittar sina första arbeten och så. En sak som vi specifikt har studerat och som har visat sig vara väldigt viktigt i synnerhet för unga personer som ska gå in på arbetsmarknaden är betydelsen av informella kontakter.

Man kan tänka på anställningsprocessen som att både arbetsgivare och de som söker jobb kan använda sig av olika typer av kanaler när man försöker komma in på arbetsmarknaden. Man kan dels luta sig för lite eller använda sig av mer formella kanaler som att söka vad kan leta vakanser på internet till exempel och skicka CV och så. Men sedan finns det ju också de här informella kanalerna där man kanske får information om var jobben finns av sina vänner och bekanta sina nätverk. Men också att man kan få hjälp med en fot in i arbetslivet genom sina nätverk och den, just den kanalen har visat sig vara väldigt viktig på i princip alla arbetsmarknader i... i alla fall västvärlden som vi oftast tittar på då. Att ha kontakter det verkar vara viktigt, och i synnerhet bland unga.

Madelene: Skulle du säga att kontakter har varit viktigt för dig, när du etablerat din karriärväg in som forskare?

Lena: Just när man går in i akademien så är det ganska formaliserat systemet. Man söker på basis av sina studiemeriter, så där finns det inte så mycket utrymme i själva antagningsprocessen. Tanken är att det inte ska finnas utrymme för informella kontakter ska spela roll utan man ska antas på sina formella studiemeriter. Men det är klart att genom hela studietiden så spelar kontakter med lärare och handledare lite senare roll för vilken uppmuntran man får och vilken information man får om vilka möjligheter som finns.

När man kommer längre upp sedan genom utbildningssystemet så på forskarutbildningen då handlar det kanske om att man har en handledare som kanske har kontakter på andra universitet och som kan ordna. I mitt fall handlade det om att mina handledare hade bra kontakter som gjorde att jag kunde få åka till ett bra universitet och utbyte, internationellt utbyte. Så helt klart så har ju kontakter också spelat roll för var jag befinner mig nu, absolut.

Madelene: Det är lite som du är inne på där tänker jag att man ska ha sina förebilder. Man ska ha de som har gått före och visat en väg och skapat ett intresse för möjligheten att göra en viss sak. Så de här kontaktytorna påverkar både direkt och indirekt.

Lena: Ja. Och nu försöker jag ju vara den som kanske är ute och nätverkar och skapar kontakter som i sin tur mina doktorander och studenter kan dra nytta av i sin tur.

Madelene: Mm. Det är mer komplext det där med nätverkande än vad man kan tro. Och jag tror att i Sverige så är vi nog ett land där vi väldigt gärna inte nätverkar så synligt, utan osynligt. Det är lite min fördom så där jämfört med en del andra länder.

Men jag förstod nånstans att det finns en skillnad i hur män och kvinnor söker jobb. Förstod jag rätt att det här är någonting som du har tittat på?

Lena: Ja precis. Det här är faktiskt pågående forskning. Det här är någonting som vi studerar just nu och varför vi kan studera det är att det är ett samarbete som vi har med två kollegor. Den ena är i Bocconi Italien, Bocconiuniversitetet, och den andra är vid ett forskningsinstitut i Paris.

Tillsammans har vi haft ett samarbete med Arbetsförmedlingen i Sverige. Sedan 2016 tror jag vi började det samarbetet, och inom ramen för samarbetet har vi samlat in data över hur individer söker jobb på Arbetsförmedlingens sökplattform som heter Platsbanken. Den är säkert många bekanta med.

När man är där kan ju personer som söker jobb gå in och titta på vakanser. Man kan också söka klicka, söka på vakanser så att man får mer information men också att söka jobbet via den hemsidan. Och då har vi samlat in data på hur användare beter sig på Platsbanken och på den här webbplatsen: vilka annonser de tittar på och vilka annonser de i sin tur söker, klickar på den här knappen som finns. Och då har vi samlat in den datan i två-tre år, alla klick som görs på den här webbplatsen. Och med hjälp av den datan så kan vi då jämföra till exempel, vi kan titta på helt enkelt hur jobbsökande beteende skiljer sig åt mellan olika grupper och *en* aspekt av hur kvinnor och män om de verkar skilja sig åt i hur de söker jobb. Det finns tidigare litteratur som pekar på att kvinnor och män arbetar på olika typer av arbetsplatser.

Madelene: Mm.

Lena: Dels att man söker sig till olika yrken det finns ju en viss segregation på den svenska arbetsmarknaden men också inom yrken att man ser att kvinnor till exempel arbetar på arbetsplatser där fler kvinnor arbetar, en högre andel kvinnor. Men också andra typer av egenskaper hos de arbetsplatserna till exempel så finns det en uppsats, som i och för sig inte tittar på Sverige, men som visar att kvinnor jobbar på arbetsplatser som ligger närmare hemmet till exempel.

Så det tyder på att kvinnor inte är villiga att pendla lika långt och man visar också att till och med att kvinnor är villiga att ge upp lite lön för att få jobba närmare hemmet. *Det* kan i sin tur då förklara en del av den könslöneskillnaden som man ser. Så då tittar vi på om det verkar vara så i Sverige också. Jag ska inte säga för mycket. Det är ganska preliminärt än. Men vi finner i princip att vi finner stora skillnader i hur män och kvinnor vilka jobb man söker och det verkar också bekräfta de här mönstren. Vi ser att kvinnor intresserar sig av jobb som ligger närmare hemmet. Man tittar också på när du söker jobb som betalar mindre i genomsnitt. Både i yrken som betalar mindre men också inom yrken och arbetsplatser med lägre löner i genomsnitt. Vi jobbar just nu med att försöka förstå lite mer vad är det som driver de här skillnaderna.

Madelene: Otroligt spännande.

Sara: Mm vi får vänta och se resultatet sedan.

Madelene: Ja, vi får anledning att återkomma igen sedan tror jag. Men det låter på dig som att kvinnorna bygger mera ramar som begränsar jobbsökandet än vad mannen gör då med andra ord. I just tid och rum kanske just.

Lena: Ja, det som litteraturen pekar på just nu det är att man ser att de här löneskillnaderna och inkomstskillnaderna mellan könen, de uppstår när par får barn. Man ser egentligen inte att det finns några

skillnader innan eller några stora skillnader innan i alla fall. Utan när man tittar på föräldrar, det är först när man blir föräldrar som dessa skillnader uppstår och då pekar litteraturen mycket på att det som begränsar kvinnor det är liksom den ojämlika fördelningen av hushållsarbete till exempel, som vi också kan förklara varför kvinnor hellre vill arbeta närmare hemmet för att man har ett större ansvar för barnen till exempel som gör att det blir krångligt när man ska arbeta väldigt långt bort om man samtidigt ska hämta och lämna på förskolan. Och sådana saker.

Så det har jag också ett forskningsprojekt som är väldigt spännande tycker jag. Där vi tittar på vad som händer med fördelningen av hushållsarbete, när kvinnor får en positiv lönchock på arbetsmarknaden: så tittar vi på lärare som får det här. Man har ju gjort flera reformer inom läraryrket där man har höjt lärarnas löner. Så det finns en karriärstegsreform där man införde den här förstelärartiteln. Och den kom med en ganska stor lönepremie, där de som blev förstelärare då fick ungefär 20 procent i lönehöjning. Då tittar vi på par där kvinnan är lärare.

Madelene: Jaha.

Lena: Så ser vi vad som händer med fördelningen av, vi tittar på VAB då, vi tittar på det här tillfälligt uttag av tillfällig föräldrapenning och ser hur den relativa fördelningen av VAB förändras när kvinnan då får den positiva lönechocken. Och då försöker jag titta på om det är så att skillnader på arbetsmarknaden i lön mellan kvinnor och män kan förklara varför det är så ojämn uppdelning av hushållssysslor i hemmet.

Och det som är intressant även i Sverige som vi tänker på som väldigt jämlikt, så ser man väldigt stora skillnader i vem som gör den stora delen av hushållsarbetet hemma. Så enkätstudier tyder på att kvinnor gör ungefär en timma mer hushållsarbete per dag än sina manliga partners. Även om de flesta kvinnor idag jobbar heltid så ser man dessa stora skillnader.

Madelene: Jag hör att det finns ett engagemang när du pratar runt de här frågorna. Men vad är det som driver dig som forskare? Vad är det som får dig att gå framåt i det du gör?

Lena: Det är en svår fråga att liksom försöka identifiera sin egna drivkraft. Men jag tror dels så handlar det om, jag har ju varit på det här forskningsinstitutet i ganska många år innan jag blev professor. Och då arbetade man ju ganska nära politiken och har sett att forskning faktiskt kan påverka politiken och att det finns ett stort intresse från politiker och beslutsfattare för den forskning som vi gör. När jag var där då skrev vi ofta också svensk, - ofta när vi skriver internationellt, vi skriver vi ju ofta på engelska, det är vårt arbetsspråk för att vi vill publicera oss internationellt och sprida vår forskning internationellt. Men då skrev vi också mycket populärvetenskapliga sammanfattningar av vår forskning. Och släppte dem som svenska rapporter och då såg man att det finns ett stort intresse både bland journalister och bland beslutsfattare.

Och vi var ofta inbjudna i olika sammanhang för att prata om vår forskning. Och jag tror att det gör att man känner att det man gör har ett genomslag, och att det ibland när man sitter på sin egen kammare så kan man ju undra vad, vem man skriver för om det finns någon därute som är mottagare.

Men det jag liksom blivit medveten om är att det finns en mottagare och vi har möjlighet att påverka genom vår forskning. Så det är väl en drivkraft. Sen är det ju också väldigt roligt att sitta och forska och det är väldigt kreativt. Man har stort inflytande över sin egen arbetsdag även om det är mycket saker som också måste göras administrativa uppgifter och så, så finns det ändå mycket flexibilitet i arbetet.

Det är väldigt roligt att göra lite olika saker: man handleder doktorander, man undervisar lite man har tid att forska. Och sedan får man resa. I början av veckan har jag varit i Tyskland och presenterat min forskning och träffat många. Suttit en hel dag, haft möten med andra forskare och doktorander och pratat med dem och presenterat min forskning. Så det är väldigt roligt.

Sara: Du har tittat en del på det här med digitalisering och AI kopplat till arbetsmarknaden, om jag förstått det rätt. Och då tänker jag, finns det någonting du kan dela med dig? Hur ska våra studenter, hur ska man kunna, hur ska man på bästa sätt förbereda sig på arbetsmarknaden framåt när vi vet att den är väldigt oviss och inte alls riktigt vet hur den kommer se ut? Yrken tillkommer, yrken försvinner. Kan du säga något kring den biten?

Lena: Ja, alltså det är många som frågar om den här AI-biten. Men det är egentligen en väldigt liten del av min forskning. För att, så klart är det så här att vi, det är väldigt svårt att göra liksom gissningar om framtiden. Det har vi inte minst sett nu. Jag tror ingen kunde förvänta sig att vi skulle ha den här ChatGPT som man förundras varje dag över vad den kan göra liksom. Jag tror bara ett år sedan att vi inte kunde föreställa oss det. Men jag tror samtidigt som det känns att utvecklingen går väldigt snabbt så tror jag att det, att vi har alltid haft en strukturomvandling på arbetsmarknaden och de tecken som vi ser liksom är inte att den nödvändigtvis går så mycket snabbare idag än vad den har gjort tidigare.

Sen ser vi i och för sig det här med AI nu som är väldigt svårt att förutse vad det kommer att ha för implikationer för vilka jobb, som kommer att påverkas av AI. Men det är klart det är ju helt klart så att den teknologiska utvecklingen påverkar olika yrkesgrupper i olika grad. Det är ganska svårt att förutsäga.

Möjligen de tecknen man ser är ju att AI slår kanske mer mot högutbildade än vad den tidigare teknologiutvecklingen, som framförallt har varit inom tillverkningsindustrin, robotiseringen. Den typen av teknologiutveckling har framförallt missgynnat lågutbildade medan AI, de prognoser som finns som är ganska osäkra då, men de prognoser som finns tyder på att det snarare kommer att vara kanske lite fler då högutbildade yrken som kräver högre utbildning som kommer att påverkas av AI. Men jag tror att som student måste man ändå ha med sig att det alltid varit bra att skaffa sig en utbildning och de tecken vi ser är att, oftast de som är högutbildade eller som har en universitetsutbildning, de klarar strukturomvandlingen väldigt bra även.

Så även om deras yrken drabbas av teknologieskiften och så vidare så är det faktum att man har en utbildning med sig, det gör att man är väldigt så att säga att man är motståndskraftig mot de här förändringarna för att man har förmågan att kunna byta yrke och gå in i andra yrken. Det finns liksom alternativ på arbetsmarknaden på ett helt annat sätt än för de individer som inte har så lång utbildning men som kanske har utbildat sig inom yrket genom mer erfarenhet och så där blir det mycket svårare att byta yrkesbana när de här arbetstillfällena, när sysselsättningen i ens eget yrke sjunker.

Jag tror man inte ska tänka för mycket om vad som kommer hända i framtiden utan man ska fokusera på att skaffa sig en utbildning inom någonting som man tycker är intressant och roligt för det är också då man kommer att göra bra ifrån sig tror jag om man väljer det där man känner att man passar bäst.

Madelene: Oj en sådan otroligt bra kärnfull analys du gör här, för jag tänker att det är ju att växa med sitt yrke är ju en ganska stor del av en karriärväg. Att inte tro att man är färdigutbildad när man plockar ut sitt

examensbevis utan det är bara starten på all kunskap man ska inhämta. Att inte vara rädd för AI utan kroka arm med det kanske.

Lena: Ja, ja absolut.

Madelene: Men om vi ska summera upp allt det här spännande intressanta som du har pratat kring Lena. För jag tycker att det är ju, vi har ju ett stort engagemang bland våra studenter idag för just de här jämställdhetsfrågorna, för karriärmöjlighetsfrågor och att få etablera sig på en arbetsmarknad. Men om du skulle få summera något eller några tips till våra lyssnare, vad önskar du att du som student hade fått höra i en podd från en klok professor i arbetsmarknadsekonomi?

Lena: Det är jättesvårt men jag tror att. Nej men det man kan säga till studenterna är väl att fokusera på att just nu färdigställa sin utbildning, den är väldigt viktig, och vi ser en ökad efterfrågan på universitetsutbildade på arbetsmarknaden. Så jag tror att det är det bästa rådet.

Men sedan gäller det ju att försöka att ta sig in på arbetsmarknaden och skaffa kontakter, ta hjälp av dem man har lärt känna genom saker som praktik och sådana saker är väldigt bra. Försöker komma in, få en fot någonstans så där kan man liksom skapa kontakter som kan hjälpa en senare när man väl ska ut genom sommarjobb och försöka skaffa en kontakt med arbetslivet så tidigt som möjligt. Det tror jag är väldigt bra för att kunna visa upp vad man faktiskt kan.

Sara: Jättebra sagt ja.

Madelene: Precis. Det här var ett avsnitt fullt av en massa klokskap, Lena. Vi är tacksamma att du tog dig tid i dag. Att kastas ut i en arbetsmarknad som både är ovisst och kanske inte riktigt jämställd som vi hoppas riktigt än. Det kräver lite tåga och lite energi och jag tycker att du har gett oss lite råg i ryggen idag. Så tack för det. Vi önskar dig varmt lycka till med den fortsatta forskningen. Vi har några saker vi kommer att följa dig igenom för att få se resultatet av om inte annat.

Lena: Ja, vad spännande.

Madelene: Och kanske får anledning att dunsas ned igen. Med det får vi också önska alla våra lyssnare en härlig sommar och att vi hoppas att ni tar er ut och knyter kontakter. Engagemang är bättre än inget engagemang eller hur var det nu.

Lena: Absolut.

Sara: Då får vi säga glad sommar och sen så hörs vi i höst igen!

Madelene: Det gör vi! Hej då!

Lena: Ha det bra, hej då!

Sara: Hej då!